

TÜRK MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKUNDA DEVLETİN MİRASÇILIĞI

THE ESCHEAT IN TURKISH PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Hümeyra Zeynep NALÇACIOĞLU ERDEN*

Makale Bilgi

Gönderi: 24/05/2022
Kabul :10/12/2022

Anahtar Kelimeler

Devletin Mirasçılığı,
Mirasçısız Tereke,
Miras.

Article Info

Received: 24/05/2022
Accepted: 10/12/2022

Keywords

Escheat,
Estate Without Heirs,
Succession.

Özet

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a göre, "miras ölenin milli hukukuna tâbidir. Türkiye'de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır" (m.20/1). Maddede taşınır ve taşınmaz malvarlığı değerleri açısından ikili bir ayırım yapılmıştır. Buna göre, terekedeki taşınır malvarlığı değerleri ile Türkiye dışındaki taşınmaz malvarlığı değerlerine ölenin milli hukuku uygulanırken Türkiye'deki taşınmazlar için Türk hukuku uygulanır. Kimlerin mirasçı olacağı da bu hukuklara göre tayin edilir. Mirasbırakanın hiçbir mirasçısının olmaması durumunda ise, "Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalır" (m.20/3). Bu çalışmada Türk devletinin mirasçısız tereke üzerindeki hakkının niteliğini tayin amacıyla sahihsiz mala son yasal mirasçı olarak mı yoksa egemenlik hakkına dayanılarak mı el konulduğu; miras statüsüne göre mirasbırakanın Türkiye'deki terekesine yabancı devletin yasal mirasçı olması ya da mirasbırakanın yabancı bir devleti Türkiye'de bulunan tereke için mirasçı ataması durumunda terekenin mirasçısız kabul edilip edilemeyeceği; yabancı devletin son yasal mirasçı olması ile yabancı devletin atanmış mirasçı olmasının, Türkiye'deki mirasçısız taşınır ve taşınmaz tereke açısından farklılık teşkil edip etmeyeceği ve yabancı kişilerin Türkiye'deki mirasçısız terekelerinin âkıbeti ele alınmış olup esas olarak yabancı devletin atanmış mirasçı olarak Türkiye'deki taşınır terekeyi iktisap edebileceği sonucuna varılmıştır.

Abstract

According to the Turkish Act on Private International Law and International Civil Procedure Art. 20/1, inheritance shall be governed by the the national law of the deceased; Turkish law shall be applicable regarding immovable property situated in Turkey. In the article, a dual distinction has been made in terms of movable and immovable properties. Accordingly, the national law of the deceased person is applied to the movables in the estate and the immovables outside of Turkey, whereas Turkish law is applied to the immovables in Turkey. With reference to this, who the heirs are is determined by the law applied in accordance with Art. 20. If the deceased person has no heirs, the Act states that the estate in Turkey without heirs is transferred to the state (Art. 20/3). In this study, it will be examined whether the estate in Turkey without heirs was seized as a last statutory heir or a sovereign right of the state, in order to determine the right of the Turkish state. In addition to that, it will be evaluated whether the estate can be considered without heirs when the foreign state is the statutory heir of the estate in Turkey or the foreign state is appointed as an heir for the estate in Turkey. It will also be discussed whether the foreign state being the last statutory heir or being the appointed heir will make a difference in terms of movable and immovable estates without any heir in Turkey. Lastly, the estate of foreigners who do not have any heirs in Turkey will be discussed. It is concluded that the foreign state can acquire the movable estate in Turkey as the appointed heir.

 Bu eser [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır.

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | **Cite As:** NALÇACIOĞLU ERDEN Hümeyra Zeynep, "Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Devletin Mirasçılığı", İnÜHFD, 13(2), 2022, s.491-505. **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

According to the Turkish Civil Act (TCC), the testator can only be a real person however, the heirs can be both real and legal persons (Art. 576). In this case, it is possible for Turkish state to be the last statutory heir of the deceased person without leaving any heirs behind, as well as being the appointed heir due to its legal personality (Art. 501). In principle, there is no obstacle for a foreign state to be appointed as an heir by the deceased person.

According to the Turkish Act on Private International Law and International Civil Procedure (TPIL) Art. 20/1, inheritance shall be governed by the national law of the deceased; Turkish law shall be applicable regarding immovable property situated in Turkey. In the article, a dual distinction has been made in terms of movable and immovable properties. Accordingly, while the national law of the deceased person is applied on the movables in the estate and the immovables outside of Turkey, whereas Turkish law is applied to the immovables in Turkey. With reference to this, who the heirs are is determined by the law applied in accordance with Art. 20.

The escheat (the heirship of the state) is basically regulated in two different ways in the legal systems as the right of sovereignty or as the last statutory heir. In the Turkish legal system, the Turkish state owns the heirless estate of a Turkish citizen as the last statutory heir (TCC Art. 501); on the other hand, it seizes the heirless estate of a foreign deceased person (TPIL Art. 20/3) based on its sovereign right.

According to the applicable law for succession, if the deceased person does not have a statutory or an appointed heir, the estate will be transferred to the Turkish state (TPIL Art. 20/3). However, it is not so clear whether the estate is without any heir when a foreign state is the last statutory heir or a foreign state is appointed as an heir by the deceased person. Although it is stated in the doctrine that the purpose of Art. 20/3 prevents this ambiguity, it is also rightly argued in the doctrine that the sole purpose of the provision is insufficient to prevent the foreign state from being an heir.

Then, the question is that for what reason Turkish judge can avoid applying the foreign law authorized by the Turkish conflict of laws rules. The Turkish judge may refrain from applying the foreign law due to the public order intervention, overriding mandatory rules or international agreements to which Turkey is a party.

According to TPIL Art. 20/1, the immovable properties in Turkey are held subject to Turkish law. Thus, the heirs of the immovable estate in Turkey and whether the immovable estate is without heirs would be determined by Turkish law. In our opinion, in the face of the regulation in Turkish legislation that legal persons cannot be statutory heirs as a rule and exceptionally only the Turkish state is the last statutory heir; the legal heir of a foreign state on the movable estate in Turkey is not possible. Therefore, the estate in Turkey should be accepted as having no heirs. On the other hand, the estate including movables are subject to the national law of the deceased (TPIL Art. 20/1). In accordance with the rule that legal persons cannot be legal heirs in the Turkish legal system, the legal heir of a foreign state on movables in Turkey can be considered unacceptable in terms of Turkish public order. For this reason, we are of the opinion that if the last legal heir of the movable estate in Turkey is a foreign state according to the applicable law, the estate should be deemed as having no heirs and transferred to the Turkish state.

In Turkish law, apart from the Turkish public order intervention, the application of foreign law can also be prevented by the overriding mandatory rules of Turkish law on inheritance. For example, according to Art. 35/1 of the Land Registry Law "In view of international bilateral relations and where the country's interests so dictate, foreign national real persons who are citizens of countries specified by the President may, on condition of compliance with the legal restrictions, acquire immovable property and limited real rights in Turkey". Foreigners out of this scope cannot acquire the estate in Turkey because of Art. 35, which is accepted as an overriding mandatory rule in Turkish legal system.

The last situation that may prevent the application of foreign law, is the international conventions to which Turkey is a party. As far as we can determine, only the Agreement Between the Republic of Turkey and Ukraine on Legal Assistance and Cooperation in Civil Matters contains a special provision regarding the transfer of inheritance without heirs (Art. 30). According to the relevant provision, for example, if a Ukrainian citizen does not have a statutory or an appointed heir in Turkey, all his movable and immovable estates will be transferred to the Turkish state where they are located.

As a result, we are of the opinion that Art. 20/3, in its current form, is not of a nature to prevent the escheat and therefore the heirship of the foreign state on the movable estate in Turkey is generally acceptable. Maybe it can be regulated that some movables for economic, family or social purposes may constitute an exception as in the European Certificate of Succession (No. 650/2012). In Article 30 of the Statute, the agricultural, economic and commercial enterprises where the local law stipulates special transfer provisions or prohibits division are meant, and historical objects such as jewellery, sculptures and paintings passed down from generation to generation in the family are also evaluated within this scope. In this sense, we believe that with a similar arrangement, the transfer of movables, which belong to the foreign deceased person but have special importance to the Turkish state, to a foreign state can be prevented.

With regard to immovable estate in Turkey, it has been accepted that only incorporated foreign commercial companies can be appointed as heirs, provided that certain conditions are met. It is argued that Art. 35/2 is not related to the right of inheritance of the foreign legal person, but is related to whether the person can acquire the right that is left to him after he becomes an heir. Therefore, testamentary dispositions could be concluded in favor of foreign legal persons, and as a rule, these legal persons should be accepted as heirs. So it is offered that, the immovable estate in Turkey, which foreign legal persons outside the scope of that article, are the heirs of but cannot acquire, should be liquidated and the price should be given to this foreign legal person. We are of the opinion that this method can also be applied to foreign states when they are appointed as an heir. Thus, a foreign state will not be granted the right to own property on the territory of another country, but the deceased person's last wish will be fulfilled.

I. GİRİŞ

Dünyada savaşların ve savaş risklerinin artması sonucunda ülkesini terk eden kişi sayısının hızla yükselmesi; ülkeler arasındaki göçmen işçi hareketlerinin fazlaşması; eğitim, iş ve benzeri nedenlerle vatandaş olunan ülke dışında ikamet edinilmeye başlanması; farklı tabiiyetteki kişilerin evlenmeleri; gelişen teknolojinin etkisiyle farklı devletlerde yatırım ve ticaret imkânlarının artması ve yaygınlaşması, yabancılık unsuru içeren miras uyuşmazlıklarının artmasına sebep olmaktadır¹. Yabancılık unsuru içeren mirasa dair uyuşmazlıklarda ise, tereke üzerindeki gerçek hak sahiplerinin tespiti ve mirasbırakanın gerçek arzusunun yerine getirilmesinin hakkaniyetli bir şekilde dengelemesi gerekmektedir.

Milletlerarası özel hukukta mirasa ilişkin bir uyuşmazlığın ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak o uyuşmazlıkta yabancılık unsurunun bulunması gerekmektedir. Yabancılık unsuru, yani o uyuşmazlığın Türk Medeni Kanunu²'ndeki (TMK) hükümlere göre değil de Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun³ (MÖHUK) hükümlerine göre çözümlenebilmesi için gerekli olan unsurlar ise, mirasbırakanın vatandaşlığı, yerleşim yeri veya mutad meskeni; mirasçıların vatandaşlığı, yerleşim yeri ya da mutad meskeni veya ölüme bağlı tasarrufun düzenlendiği yer dolayısıyla ortaya çıkabilmektedir⁴. Keza yabancılık unsuru içerdiği tespit edilen bu uyuşmazlığın ayrıca miras olarak vasıflandırılması da gerekmektedir.

MÖHUK m.20/1'e göre, "miras ölenin millî hukukuna tabidir. Türkiye'de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır". Dolayısıyla Kanun, mirasa uygulanacak hukuka ilişkin olarak taşınır ve taşınmaz malvarlığı değerleri açısından ikili bir ayırım yapmıştır; terekedeki taşınır malvarlığı değerleri ile Türkiye dışındaki taşınmaz malvarlığı değerlerine ölenin millî hukuku uygulanırken Türkiye'deki taşınmazlar için Türk hukuku uygulanmaktadır. Bu durumda yabancının terekesinin tamamının Türkiye dışında olması durumunda terekeye hâkim hukuk sadece ölenin millî hukuku olurken; yabancının bir kısım taşınırlarının Türkiye dışında olması, bir kısmının Türkiye'de olması durumunda ise terekeye yine ölenin millî hukuku uygulanacak; ölenin bazı taşınmazlarının Türkiye dışında olması, bir kısmının Türkiye'de olması durumunda ise Türkiye'deki taşınmazlara Türk hukuku uygulanacaktır⁵.

Mirasçılığın tayininde mirasçıların vatandaşlığının bir rolü yoktur⁶. Yabancı mirasbırakanın aynı vatandaşlığa tâbi mirasçıları ile farklı devlet vatandaşlığına sahip mirasçıları ve Türk vatandaşı mirasçıları açısından mirasçılıklarının tespitinde uygulanacak hukuk bakımından bir fark yoktur; mirasçılığın tespitinde Türkiye'de bulunan taşınmazlar için Türk hukuku uygulanacak, nerede olduğu fark etmeksizin terekede yer alan tüm taşınırlara dair mirasçıların belirlenmesinde ise ölenin millî hukuku uygulanacaktır. Bu doğrultuda denebilir ki mirasçılığın tespitinde ölen kişinin millî hukuku ve terekede Türkiye'de yer alan taşınmazın varlığı durumunda Türk hukuku esas alınmaktadır.

Çalışma konusunu teşkil eden MÖHUK'un 20/3. maddesi ise, "Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalır" şeklindedir. Hükmün uygulanması için öncelikli olarak mirasçısız terekenin tespiti gerekmektedir. "Bir kimsenin ölümü ile mirasçılarına geçen özel hukuk ilişkilerinin tümünü"⁷ ifade eden terekenin mirasçısız olması, mirasbırakanın yasal ya da atanmış hiçbir mirasçısının olmadığı anlamına gelmektedir. Mirasbırakanın kendi iradesine bırakılmaksızın kanunen belirlenmiş mirasçıların yanında, mirasbırakanın "bir vasiyetname ya da miras sözleşmesiyle... bir ya da birden fazla kişiyi terekesinin tamamı

¹ AYGÜN, Mesut/ALTIPARMAK, Ayşe Kübra: "650/2012 Sayılı Avrupa Birliği Miras Tüzüğü'nde Uygulanacak Hukukun Tespiti", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(143-144), 2016, s.33-34.

² RG: 08.12.2001, 24607.

³ RG: 12.12.2007, 26728.

⁴ Bkz. TANRIBİLİR, Feriha: "MÖHUK ve Mirasa İlişkin Bağlama Kuralının Uygulanmasında Öne Çıkan Hususlar", in Feriha Bilge Tanrıbilir, Gülce Gümüşlü Tunçağıl (eds), 10. Yılında MÖHUK Sempozyumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s.127-129.

⁵ Yabancılık unsuru içeren mirasa dair uyuşmazlıklarda uygulanacak hukukun belirlenmesinde temelde iki sistem benimsenmektedir; ayırım sistemi ve birlik sistemi. Ayırım sisteminde terekedeki malların taşınır veya taşınmaz mal olmalarına göre terekede farklı hukuk uygulanırken birlik sisteminde terekedeki malların buldukları yer ve nitelikleri dikkate alınmaksızın mirasın tamamı tek bir hukuka tâbi kılınmaktadır. Ayırım sisteminde taşınmaz mallara buldukları yer hukuku, taşınır mallara ise mirasbırakanın millî hukuku ya da yerleşim yeri hukuku uygulanabilirken; birlik sisteminde taşınır ve taşınmaz tüm malvarlığı değerlerine tek bir hukuk uygulanmaktadır. Sistemler hakkında detaylı bilgi için bkz. TANRIBİLİR, Feriha: Kanuni Mirasçılıktan Doğan Kanunlar İhtilafı, Gazi Üniversitesi Basımevi, Ankara 2000, s.11-38; BARAN ÇELİK, Neşe: Milletlerarası Unsurlu Ölüme Bağlı Tasarruflara Uygulanacak Hukukun Tayini, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s.29-42; ULUSU KARATAŞ, A. Elif: "Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları", İÜHF, LXXIII(2), 2015, s.381-386. 5718 sayılı MÖHUK'ta benimsenen sisteme ilişkin olarak ise öğretilerde farklı görüşler yer almaktadır. Bir görüş, Kanunda esas itibarıyla birlik sisteminin benimsendiği ve taşınmazlara ilişkin olarak istisnaya yer verildiği şeklinde iken (NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 23. Bası, Beta Basım AŞ, İstanbul 2021, s.296; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, B. Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 17. Bası, Beta Basım AŞ, İstanbul 2021, s.348; ÖZEL, Sibel/ERKAN, Mustafa/PÜRSELİM, Hatice Selin/KARACA, Hüseyin Akif: Milletlerarası Özel Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s.321); bir diğer görüş ise, Kanunun 20/1 hükmünün 2. cümlesinin düzen menfaati gereğince çok taraflı bir bağlama kuralı gibi çok yanlı yorumlanarak miras statüsünün ayırım sistemine göre belirlenmesi gerektiği şeklindedir (DOĞAN, Vahit: "Miras Hukukundan Doğan Kanunlar İhtilafı", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(3), 1990, s.185; TANRIBİLİR, s.95-100). Tarafı olduğumuz bir diğer görüşe göre ise, MÖHUK m.20/1'in ilk cümlesi, yabancılık unsuru içeren miras uyuşmazlıklarının tümünü ölenin millî hukukuna tâbi kılarak birlik sisteminin benimsendiğine işaret etmekle birlikte ikinci cümlede Türkiye'de yer alan taşınmaz terekeyi Türk hukukuna tâbi tutan tek taraflı bağlama kuralı ile de Kanundaki sistemin, birlik sisteminden uzaklaşarak karma bir sistemi benimsediği şeklindedir (ULUOCAK, Nihal: Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri: Uygulama Kuralları, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989, s.116; EKŞİ, Nuray: Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Miras Hukuku, Beta Basım AŞ, İstanbul 2013, s.33; ULUSU KARATAŞ, s.383-384).

⁶ ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 9.B, Beta Basım AŞ, İstanbul 2021, s.264.

⁷ DURAL, Mustafa/ÖZ, Turgut: Türk Özel Hukuku Miras Hukuku, Cilt IV, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s.8; ANTALYA, Gökhan: Miras Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.69; İMRE, Zahir/ERMAN, Hasan: Miras Hukuku, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2018, s.10.

ya da kesirli bir bölümü için hak sahibi yapması⁸ da mümkündür. Terekeye bu şekilde mirasçı atanmasının yanı sıra yine mirasbırakanın kendi iradesiyle terekesinde bulunan bir malı, üçüncü kişilere (vasiyet alacaklısı) vasiyet etmesi de (belirli mal vasiyeti) mümkündür⁹. Türk hukukunda mirasbırakanın sadece gerçek kişi olacağı kabul edilmekle beraber¹⁰ mirasçılar hem gerçek hem de tüzel kişi olabilmektedir¹¹. Yine Türk hukukunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ardında hiçbir mirasçı bırakmadan ölen kişinin son yasal mirasçısı olarak tayin edildiği gibi¹² (TMK m.501) tüzel kişiliği dolayısıyla Türk devletinin, atanmış mirasçı olması da imkân dâhilindedir¹³. Benzer şekilde yabancı bir devletin de mirasbırakan tarafından mirasçı olarak atanmasının önünde bir engel yoktur¹⁴.

Çalışmada esas olarak terekedeki taşınır ve taşınmazlara göre belirlenen miras stütüsü uyarınca mirasbırakanın hiçbir mirasçısının olmaması durumunda terekenin âkıbeti ele alınacaktır. Bu bağlamda, MÖHUK m.20/3'teki kuralın ve devletin mirasçısız tereke üzerindeki hakkının niteliği incelenerek miras statüsüne göre yabancıların Türkiye'deki terekesine yabancı devletin son yasal mirasçı olması ya da mirasbırakanın yabancı bir devleti Türkiye'de bulunan tereke için mirasçı ataması durumunda terekenin mirasçısız kabul edilip edilemeyeceğine dair tartışmalar değerlendirilecektir.

II. MÖHUK m.20/3'TEKİ KURALIN NİTELİĞİ

Kural olarak milletlerarası özel hukuk kuralları yabancılik unsuru taşıyan özel hukuka dair uyuşmazlıkları doğrudan doğruya çözen hukuk kuralları değildir; bu uyuşmazlıkları çözmek üzere tatbik edilecek maddî hukuku gösteren kurallardır¹⁵. Gösterici kurallar olarak da adlandırılan bu kurallar, belirli bir hukukî ilişki veya hayat olayıyla bir hukuk düzeni arasında bağlantı kurdukları için bağlama kuralları olarak da adlandırılmaktadır¹⁶. Çalışma kapsamında incelenmekte olan MÖHUK'un m.20/3 hükmü ise Kanunda bağlama kuralları arasında düzenlenmiş olmasına rağmen gösterici kural olarak değil maddî nitelikte bir milletlerarası özel hukuk kuralı olarak kabul edilmektedir¹⁷. Öğretide bu kuralın, Türkiye'de bulunan tereke için kişinin tabiiyetine bakılmaksızın uygulandığı gerekçesiyle doğrudan uygulanan kural olduğu da savunulmaktadır¹⁸. Ancak yabancılik unsuru içermeyen uyuşmazlıklarda uygulanmak üzere düzenlenen, "Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası devlete geçer" şeklinde TMK m.501'de ifadesini bulan ve içeriği aynı olan kuralın mevcudiyeti nedeniyle MÖHUK m.20/3'ün doğrudan uygulanan kural olarak kabul edilemeyeceği şeklinde bizim de katıldığımız aksi bir görüş de yer almaktadır¹⁹.

MÖHUK m.20/3 hükmü, "Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete²⁰ kalır" şeklindedir. Kanun metninde "Devlet" ifadesi, büyük harf kullanılarak özellikle vurgulanmıştır²¹. Ancak "Devlet" derken, Türk devletinin mi kastedildiği yoksa miras statüsüne uygulanacak hukukun tâbi olduğu devletin mi veyahut ölenin vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devletin mi kastedildiği anlaşılamamaktadır²².

5718 sayılı MÖHUK genel olarak incelendiğinde sadece 20/3 hükmünde geçen devletin büyük harf ile yazıldığı dikkat çekmektedir. Bu madde dışında devlet ifadesinin kullanıldığı her maddede, ifadenin başına onu nitelendiren bir ibare konması tercih edilmiştir. Örneğin m.2/5'te "Hukuku uygulanacak devlet..."; m.31'de "... üçüncü bir devletin ..."; m.49/2'de "... yabancı devletin ..." şeklinde hangi devletin işaret edildiğinin açıkça anlaşıldığı bir kullanım uygun bulunmuştur. Kanununun tenfiz şartlarının ele alındığı 54/a maddesinde ise Türk devletini diğer devletlerden ayırt etmek amacıyla "Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği devlet arasında..." ifadesinin kullanımı uygun bulunmuştur. Bu manada Türk devletinin anlaşılmasının arzulandığı durumda tartışmaya mahal vermeyecek şekilde açıkça Türkiye Cumhuriyeti yazılması tercih edilmiştir.

⁸ DURAL/ÖZ, s.141.

⁹ Vasiyet alacaklısı, mirasçı değildir. Bu nedenle vasiyet edilen değeri kendiliğinden kazanamaz; vasiyet alacaklısının vasiyet edilen değer üzerinde sadece şahsi olarak ileri sürebileceği bir alacak hakkı vardır (TMK m.600/I), bkz. EREN, Fikret/YÜCER AKTÜRK, İpek: Türk Miras Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s.23; AYAN, Mehmet: Miras Hukuku, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s.128, 131.

¹⁰ DURAL/ÖZ, s.5; ÇABRİ, Sabri: Miras Hukuku Şerhi, C. I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s.43; AYAN, s.33. Devletin yasal mirasçılığı istisnâidir.

¹¹ AYAN, s.33, 125; SEROZAN, Rona/ENGİN, Baki İlkey: Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s.116; DURAL/ÖZ, s.6; İMRE/ERMAN, s.307.

¹² Devletin mirasçılığı hakkında detaylı bilgi için bkz SAĞLAM, İpek: "Devletin Yasal Mirasçılığı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), 2016, s.2473-2495; ÖZDEMİR, Gençler: "Devletin Yasal Mirasçılığı Açısından Türkiye'deki Yabancıların Mirasçısız Terekesi", Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, 13(20), 2021, s.283-302; ÖNCÜLÖKUR, Mustafa: Devletin Mirasçılığı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

¹³ AYAN, s.125; DURAL/ÖZ, s.6.

¹⁴ BARAN ÇELİK, s.136; BERKİ, Şakir: "Türk Medeni Kanununda Devletin Mirasçılığı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(1), 1963, s.124.

¹⁵ ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.26.

¹⁶ TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları, 13.B., Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s.21.

¹⁷ Öntasarı Sempozyumu, s.153-154; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.276; AYBAY, Rona/DARDAĞAN, Esra: Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması, 2. Baskı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.238; GÜNGÖR, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.163; BARAN ÇELİK, s.136; DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, 7. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2021, s.374; EKŞİ, s.86; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s.47.

¹⁸ ÇELİKEL/ERDEM, s.355.

¹⁹ GÜNGÖR, s.163. Yazar, TMK m.594 hükmünü de bir başka örnek olarak göstermektedir.

²⁰ Vurgu, Kanun metninden aynen alıntılanmıştır.

²¹ 2675 sayılı mülga MÖHUK m.22/3'te de (RG: 22.05.1982, 17701) aynı kullanım söz konusudur.

²² Benzer şekilde HATEMİ, Hüseyin: Miras Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s.43.

5718 sayılı MÖHUK'un hazırlık çalışmalarında ise, maddede hangi devletin kastedildiği hiç tartışılmamış, ifade doğrudan Türk devleti olarak ele alınmıştır²³. Öğretide de genel olarak "Devlet" ifadesi doğrudan Türk devleti olarak incelenmiştir²⁴. Hatta öyle ki madde, "Türkiye'de bulunan tereke, mirasa uygulanan hukuka göre mirasçısız ise, Türkiye Cumhuriyeti devletine kalır (MÖHUK m.20/III)" şeklinde ele alınmaktadır²⁵. Öğretide kuralın sadece Türk hukukuna göndermede bulunması nedeniyle tek yanlı olarak düzenlendiği hususunda bir uzlaşma mevcuttur²⁶. Bu durum, öğretide "Devlet" ile kastedilenin Türk devleti olduğu hususunda zaten bir ön kabulün mevcut olduğunu göstermektedir.

III. DEVLETİN MİRASÇISIZ TEREKE ÜZERİNDEKİ HAKKININ NİTELİĞİ

Terekenin mirasçıları, mirasa uygulanan hukuka göre yani miras statüsüne göre belirlenmektedir. Eğer ki miras statüsüne göre terekenin hiçbir mirasçısının olmadığı tespit edilmiş ise devlet, ülkesindeki mirasçısız terekeye el koymaktadır. Devletin, ülkesindeki mirasçısız tereke üzerindeki hakkının niteliği ise, hukuk sistemlerinde esas itibarıyla iki farklı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre devlet ülkesindeki mirasçısız terekeye ya (i) egemenlik (hâkimiyet) hakkına dayanarak ya da (ii) kendisini son yasal mirasçı olarak tanımak suretiyle kanunen el koymaktadır²⁷.

Devletin, ülkesindeki mirasçısız terekeye el koymasının egemenlik hakkına dayandığı hukuk sistemlerinde, tereke, sahihsiz mal olarak telakkî edilmektedir. İngiltere²⁸, Fransa ve İslam hukukunun geçerli olduğu ülkelerde²⁹ benimsenen bu esasa göre, her devlet egemenlik hakkını ancak kendi sınırları içerisinde kullanabileceğinden³⁰ devletin yabancı ülkelerdeki tereke üzerinde hak iddia etmesi mümkün değildir³¹. Dolayısıyla mirasa uygulanacak hukukun bu sistemi esas alması durumunda, devletin bir diğer ülkedeki tereke üzerinde hak sahibi olması mümkün olamayacak; terekenin bulunduğu devlet egemenlik hakkını kullanarak ülkesindeki terekeye sahip olacaktır. Bir diğer deyişle tereke, miras statüsüne göre o devletin egemenlik hakkına binaen yabancı devlete sahihsiz mal olarak intikal ediyor ise, Türkiye'de yer alan tereke de Türkiye sınırları içerisinde ancak Türk devletinin egemenliği söz konusu olacağından Türk devletine intikal edecektir³².

Hırvatistan³³, Çek Cumhuriyeti³⁴, Almanya³⁵, Litvanya³⁶, Polonya³⁷, Portekiz³⁸ ve İsviçre³⁹ de olduğu gibi Türk hukuk sisteminde de, devlet, vatandaşı olan mirasbırakanın mirasçısız terekesine son yasal mirasçı olarak sahip olmaktadır (TMK m.501)⁴⁰. Türk devletinin yasal mirasçılığının söz konusu olabilmesi için mirasbırakanın yasal ya da irâdî mirasçısının bulunmaması gerekmektedir; ancak terekenin bir kısmı için mirasçı atanmışsa, terekenin kalanı üzerinde devletin yasal mirasçılığı kabul edilmektedir⁴¹. Devlet, mirasbırakan tarafından terekenin bir kısmı veya tamamı için mirasçı olarak atanabilir ancak bu durumda, devletin yasal mirasçılığı söz konusu olmadığından TMK m.501 uygulanmayacaktır^{42,43}. Devletin yasal mirasçılığı için mirasbırakanın ölümü anında Türk vatandaşı olması ve yasal ya da irâdî mirasçısının olmaması gerekmektedir⁴⁴. Dolayısıyla mirasbırakanın ölümü anında Türk vatandaşlığına sahip olmaması, Türk devletinin yasal mirasçılığına engel olacaktır. Bu nedenledir ki Türk devletinin, yabancı bir devlet

²³ Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuku Kanunu Öntasarı Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s.152-153.

²⁴ Örneğin bkz. ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s.331.

²⁵ AYBAY/DARDAĞAN, s.237.

²⁶ TEKİNALP, s.244; NOMER, s.300; DOĞAN, s.374; GÜNGÖR, s.163.

²⁷ Detaylı bilgi için bkz. BERKİ, Osman Fazıl: Türk Hukukunda Kanunlar İhtilafı, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s.129; BERKİ, Osman Fazıl: Kanuni Miras ve Ölümüne Bağlı Tasarruflardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1960, s.36-37; GÖGER, Erdoğan: Devletler Hususi Hukuku, 4. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1977, s.281-282.

²⁸ ALTIPARMAK, Ayşe Kübra: İngiliz, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Mirasa Uygulanacak Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s.46-47.

²⁹ TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.182.

³⁰ "Belli bir devletin ülkesi üzerinde yalnızca bu devlet egemenlik yetkilerine sahip bulunmaktadır. Böylece, belli bir devlet ülkesinde kamu gücü bu devlet dışında ilke olarak başka bir otorite tarafından uygulanamaz" için bkz. PAZARCI, Hüseyin: Uluslararası Hukuk, 11. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, s.149.

³¹ TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.182.

³² BELBEZ, Hikmet: "Devletler Hususi Hukukunda Medeni Haklardan İstifade Ehliyeti ve Gaiplik", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(1), 1949, s.78.

³³ Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Data in Lucia Ruggeri, Ivana Kunda and Sandra Winkler (eds), 2019, s.82.

³⁴ Family Property and Succession in EU, s.150.

³⁵ Family Property and Succession in EU, s.276.

³⁶ Family Property and Succession in EU, s.421.

³⁷ Family Property and Succession in EU, s.516.

³⁸ Family Property and Succession in EU, s.539.

³⁹ Family Property and Succession in EU, s.633.

⁴⁰ Türk devletinin TMK m.501'de düzenlenen, mirasçısız tereke üzerindeki hak sahibi olmasının egemenlik hakkından kaynaklanmadığına dair bkz. SEROZAN/ENGİN, s.195.

⁴¹ ÇABRİ, s.139, 140; EREN/YÜCER AKTÜRK, s.38.

⁴² BERKİ Şakir, s.117, 122, 127.

⁴³ Devlet, mirasbırakan tarafından mirasçı olarak atanabilir. Bu durumda Devletin tereke borçlarından sorumluluğunun müteselsilen ve bütün malvarlığıyla olduğu kabul edilmekte iken Devletin yasal mirasçı olduğunda tereke borçlarından sorumluluğu sınırlandırılmıştır (TMK m.631/II). Detaylı bilgi için bkz. BERKİ Şakir, s.128-133; İMRE/ERMAN, s.40.

⁴⁴ EREN/YÜCER AKTÜRK, s.39-40.

vatandaşlığına sahip olan mirasbırakanın Türkiye’deki mirasçısız terekesine (MÖHUK m.20/3), egemenlik hakkına dayanarak el koyduğu kabul edilir⁴⁵.

IV. MİRAS STATÜSÜNE GÖRE TÜRKİYE’DEKİ TEREKE İÇİN YABANCI DEVLETİN YASAL YA DA İRÂDÎ MİRASÇI OLMASI

A. Genel Olarak

Türk hukukuna göre bir kimsenin mirasçılık sıfatını kazanabilmesi için gerekli olan mirasçılık ehliyetinin mevcudiyetinde üç şartın varlığı aranmaktadır: (i) mirasçı olacak kişinin mirasın açılma anında hayatta olması, (ii) hak ehliyetinin olması, (iii) mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin olmaması⁴⁶. Tüzel kişilerin mirasçılık ehliyetine sahip olmasında da özellikle hak ehliyeti öne çıkmaktadır. Bu çerçevede devletin, tüzel kişiliğe sahip olduğu açıktır⁴⁷. Milletlerarası özel hukukta kimlerin mirasçılık ehliyetine sahip olduğu ise miras statüsü tarafından belirlenir. Daha önceden ifade edildiği üzere, Türkiye’de bulunan taşınmazlar için Türk hukuku uygulanırken, Türkiye’de bulunan taşınır ve Türkiye dışında yer alan taşınmazlar için ölenin millî hukuku uygulanır (MÖHUK m.20). Dolayısıyla yabancılık unsuru içeren Türkiye’deki terekenin mirasçısız olup olmadığının tespiti de bu hukuklara yani mirasa uygulanan hukuka göre yapılır.

5718 sayılı MÖHUK’un hazırlık çalışmalarında MÖHUK m.20/3 hükmünün esas itibarıyla taşınır bakımından düzenlendiği ifade edilmiştir⁴⁸. Nitekim MÖHUK m.20/1 gereğince Türkiye’de yer alan taşınmazlar Türk hukukuna tâbi olduğundan MÖHUK m.20/3’ün kapsamına salt taşınır terekenin girdiği daha sonradan öğretide tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir⁴⁹. Ancak kanaatimizce, m.20/3 hükmünün salt taşınır için düzenlendiği şeklindeki görüş, kuralın, maddî nitelikte bir milletlerarası özel hukuku kuralı olduğunu dikkate almamaktadır. Kanun koyucunun (i) TMK m.501’deki benzer hükme rağmen yabancılık unsuru içeren miras ilişkilerine uygulanmak üzere ayrı bir hüküm düzenlemesi; (ii) m.20/1’deki ayırıma rağmen m.20/3’te taşınır ve taşınmaz şeklinde bir ayırıma yer vermemesi ve (iii) m.20/3’ün yabancılık unsuru içeren hukuki ilişkilerde hangi hukuk uygulanır şeklindeki soruyu bertaraf etmek ve uyuşmazlığın nihai olarak çözümlenmesi amacıyla getirilen⁵⁰ maddî nitelikteki milletlerarası özel hukuk kuralı olması nedeniyle MÖHUK m.20/3 hükmünün Türkiye’deki taşınır ve taşınmaz terekeyi kapsadığı, niteliği itibarıyla yabancılık unsuru içeren ilişkilerde öncelikli uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz⁵¹.

Mirasın esasına uygulanan hukuka göre, miras bırakanın yasal ve irâdî mirasçısı bulunmuyor ise, terekenin mirasçısız olduğu tartışmaya mahal vermeyecek nitelikte olduğundan MÖHUK m.20/3’teki açık hüküm gereği tereke, Türk devletine intikal edecektir. Bu durumda, miras statüsüne göre yabancı devletin terekeye hangi sıfatla sahip olduğunun bir önemi de bulunmamaktadır⁵² zira zaten bu hukuka göre, devletin yasal ya da irâdî mirasçı olmadığı tespit edilmiştir. Bu manada yabancı devletin tereke üzerinde bir hakkı bulunmamaktadır. Türk devleti, egemenlik hakkına dayanarak yabancıların Türkiye’deki mirasçısız terekesine el koymaktadır. Ancak; miras statüsüne uygulanan hukuka göre yabancı devletin (i) son yasal mirasçı olması veyahut (ii) mirasbırakanın yasal mirasçılarının yanında terekenin bir kısmı için mirasçı olarak atanması veya yabancı devlet lehine belirli bir malın bırakılması ya da (iii) yasal mirasçının bulunmadığı ancak yalnızca yabancı devlete belirli bir malın bırakıldığı durumlarda terekenin mirasçısız olup olmadığı bu kadar açık değildir. Nitekim öğretide bu durumlarda artık mirasçısız bir terekeden bahsedilmesinin mümkün olmadığı, özellikle yabancı bir devletin ölüme bağlı tasarruf yoluyla Türkiye’de yer alan taşınır tereke için mirasçı olarak atanması durumunda, yabancı devletin irâdî mirasçılığının m.20/3’e göre reddinin çok açık olmadığı dile getirilmektedir⁵³.

Diğer yandan öğretide, MÖHUK m.20/3 hükmünün yegâne amacının Türkiye’deki tereke üzerinde yabancı devletin mirasçılığının engellenmesi olduğu ifade eden, bu anlamda irâdî mirasçı olarak yabancı bir devlet tüzel kişisinin kabulünü, taşınır ya da taşınmaz tereke fark etmeksizin en baştan reddeden görüşler de yer almaktadır⁵⁴. Bu görüşe göre bu hüküm, ister miras statüsüne göre yabancı devlet son yasal mirasçı olsun ister yabancı devlet mirasbırakanın geçerli bir ölüme bağlı tasarruf yoluyla mirasta hak sahibi kılınsın, Türkiye’deki terekenin yabancı bir devlete miras yoluyla intikalini engellemek üzere sevk edilmiştir. Bu anlamda yabancı devletin Türkiye’deki tereke üzerinde yasal ya da irâdî mirasçı olmasının hiçbir farkı yoktur; zira yabancı devlet, Türkiye’deki tereke üzerinde mirasçılık sıfatını haiz değildir. Anayasa Mahkemesi de yabancı bir devletin Türkiye sınırları içinde taşınmaz mal edinmesine izin verilmesini, bazı istisnalar dışında, Anayasa’ya aykırı bulmuştur⁵⁵.

⁴⁵ DOĞAN, s.374; GÜNGÖR, s.163; TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.187. Ancak öğretide MÖHUK m.20/3 hükmündeki Türk devletinin Türkiye’deki mirasçısız terekeye el koymasını, yasal mirasçılık olarak nitelendiren yazarlar da vardır, ANTALYA, s.141.

⁴⁶ İMRE/ERMAN, s.304-314.

⁴⁷ Devlet tüzel kişiliğine dair bkz. GÖZLER, Kemal: İdare Hukuku, C. I, 3. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2019, s.192-197.

⁴⁸ Öntasarı Sempozyumu, s.152-154.

⁴⁹ ULUOCAK, s.140; TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.186; ALTIPARMAK, s.132.

⁵⁰ ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s.47.

⁵¹ MÖHUK m.20/3’ün taşınır ve taşınmaz mal ayırımı yapmaksızın terekenin Türkiye’de yer almasını esas aldığına dair bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.276; GÜNGÖR, s.163; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s.331.

⁵² TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.187.

⁵³ ULUOCAK, s.140-141; TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.188; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.276, dn. 327; BARAN ÇELİK, s.137.

⁵⁴ NOMER, s.300; ÇELİKEL/ERDEM, s.355; GÜNGÖR, s.163; AYBAY/DARDAĞAN, s.237; EKŞİ, s.86; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s.331.

⁵⁵ Yabancı ülkelere de taşınmaz mal edinme hakkı tanıyan 3278 sayılı Kanunun Anayasa’ya aykırı olduğuna dair AYM, 09.10.1986, E.1986/18, K.1986/24 (RG: 31.01.1987, 19358).

Kanaatimizce, miras statüsüne uygulanan hukuka göre yabancı devletin son yasal mirasçı olması durumu ile geçerli bir ölüme bağlı tasarruf yoluyla yabancı devletin mirasçı atanmasının ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

B. Yabancı Devletin Mirasa Uygulanacak Hukuka Göre Yasal Mirasçı Olması

Öncelikle değerlendirilmesi gereken husus; MÖHUK m.20/1 hükmüne göre tespit edilen miras statüsü uyarınca son yasal mirasçı olan yabancı devlet dışında yasal ya da irâdî mirasçısı bulunmayan Türkiye'deki terekenin, MÖHUK m.20/3 hükmü dikkate alındığında mirasçısız kabul edilip edilemeyeceğidir.

Durum aşama aşama değerlendirilecek olursa; devletin yasal mirasçı olup olamayacağı MÖHUK m.20/1 uyarınca belirlenen miras statüsü kapsamındadır⁵⁶. Miras statüsüne göre yabancı devlet, Türkiye'deki tereke üzerinde son yasal mirasçı ise, kural olarak terekeden talepte bulunabilir⁵⁷. Ancak öğretilerde MÖHUK m.20/3 hükmünün bu kabule engel olduğu ifade edilmektedir⁵⁸. MÖHUK'un 20/3 maddesi, "Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalır" şeklindedir. Bu noktada hükmün lafzının yabancı bir devletin yasal mirasçılığını engelleyecek şekilde kaleme alındığının söylenebileceği düşüncesinde olmadığımızı belirtmek isteriz⁵⁹.

C. Yabancı Devletin Mirasbırakan Tarafından İrâdî Mirasçı Olarak Atanması

Miras statüsüne göre mirasbırakanın geçerli bir ölüme bağlı tasarruf yoluyla yabancı bir devleti Türkiye'deki tereke için mirasçı olarak ataması ya da bu devlete belirli bir mal bırakması durumunda, terekenin MÖHUK m.20/3 hükmü çerçevesinde mirasçısız kabul edilip edilemeyeceği de incelenmelidir. Öğretilerde bizim de katıldığımız görüşe göre yürürlükteki mevzuat, yabancı devletin ölüme bağlı tasarruf yoluyla Türkiye'de bulunan taşınır ya da taşınmaz nitelikteki tereke üzerinde mirasçı olarak atanması engelleyecek şekilde kaleme alınmamıştır⁶⁰. Diğer yanda öğretilerde MÖHUK m.20/3 hükmünün Türkiye'deki tereke üzerinde yabancı devletin atanmış mirasçı veyahut belirli bir mal alacaklısı olarak atanmak suretiyle irâdî mirasçı kılınmasının da engellendiğini belirten aksi görüşün yanında⁶¹, yabancı devletin mirasbırakan tarafından vasiyet alacaklısı olarak atanması halinde, yabancı devletin Türk devletine karşı ileri sürebileceği şahsi bir hakka sahip olduğu belirten farklı bir görüş de yer almaktadır⁶².

Medeni Kanun'da tüzel kişilerin irâdî mirasçılığı kabul edilmiştir⁶³. Ancak Türk hukukunda yabancı bir devletin irâdî mirasçı olarak atanmasına dair özel bir hüküm yoktur. Peki bu durumda mirasbırakan tarafından yabancı bir devletin Türkiye'deki taşınır tereke için mirasçı atanması kabul edilebilir mi?

Öğretilerde daha önceden andığımız üzere temelde iki karşıt görüş yer almaktadır⁶⁴. Bizim de taraftarı olduğumuz görüşe göre, MÖHUK m.20/3 hükmü mevcut haliyle yabancı devletin irâdî mirasçılığına engel olacak mahiyette değildir. Kaldı ki yabancı devletin Türkiye'deki taşınır tereke üzerindeki mirasçılığının evleviyetle kabul edilebilir olduğu kanısındayız. Belki ekonomik, ailevi veya sosyal amaçlarla bazı taşınırların 650/2012 sayılı Avrupa Birliği Miras Tüzüğü⁶⁵nde olduğu gibi istisna teşkil edebileceği düzenlenebilir. Tüzüğün 30. maddesinde ulusal hukukun özel olarak düzenlediği tarımsal, ekonomik ve ticari işletmeler ile ailede nesilden nesile aktarılan mücevherat, heykel, resim gibi tarihi nesnelere intikalinin sınırlandırılabilirliği düzenlenmiştir⁶⁶. Bu manada MÖHUK'ta yapılabilecek benzer bir düzenlemeyle mirasbırakana ait olmakla beraber Türk devleti açısından öneme sahip taşınırların yabancı devlete intikalinin önüne geçilebileceği kanısındayız. Peki bu durumda, ardında hiçbir mirasçı bırakmadan vefat eden yabancının, Türk banka hesaplarındaki 10 milyon dolarının mirasbırakan tarafından irâdî mirasçı olarak atanan yabancı devlet tarafından iktisabı mümkün mü olacaktır? Kanaatimizce, taşınmaz terekenin Türk hukukuna tâbi tutulmasındaki amacın devletin kendi ülkesindeki egemenlik hakkından kaynaklandığı, bu manada Türkiye'de yer alan tereke üzerinde yabancı bir devletin hâkimiyet hakkının, dolayısıyla mirasçılığının tanınmaması gerektiği görüşü dikkate alındığında taşınır tereke için –önemi haiz değerler dışında- böyle bir durum olmadığı düşüncesindeyiz. Yine, taşınmazın bulunduğu yer hukuku, o taşınmaza dair işlem ve ilişkiler için en yakın bağlantıya sahip hukuk iken taşınırların taşınabilme özelliği nedeniyle bulundukları yer hukuku dışında, tesadüfi olarak buldukları yer hukukunun uygulanmasının önüne geçilmesi amacıyla örneğin Türk hukukunda, taşınmakta olan mallar ile yer değişikliği durumunda kazanılmamış aynı haklar için uygulanacak hukuk olarak farklı bağlama noktaları tercih edilmiştir (MÖHUK m.21/2, 3). Yani taşınırlara uygulanacak hukuk, taşınırların mahiyeti itibarıyla değişkenlik

⁵⁶ TEKİNALP, s.237.

⁵⁷ TEKİNALP, s.237.

⁵⁸ TEKİNALP, s.237.

⁵⁹ Devletin yasal mirasçılığı, ileride "Kamu Düzeni" başlığı altında daha detaylı bir şekilde incelenmiştir, bkz. s.11-12.

⁶⁰ ULUOCAK, s.140; TANRIBİLİR, Kanuni Miras, s.188; BARAN ÇELİK, s.137.

⁶¹ Öyle ki bir görüş açıkça "... terekenin yabancı devlet dışında (kanuni ya da atanmış) mirasçısı bulunmuyorsa, Türkiye'de bulunan tereke, Türk devletin egemenlik ve hakimiyet hakkı icabı Türkiye Cumhuriyeti Devletine kalacaktır" demek suretiyle yabancı devletin kanuni ya da irâdî olarak mirasçı olmasında dahi terekenin mirasçısız olduğunu ifade etmektedir. Bkz. GÜNGÖR, s.163. Benzer ifade için bkz. TEKİNALP, s.244; ALTIPARMAK, s.131.

⁶² GÜNGÖR, s.163.

⁶³ AYAN, s.33, 125; SEROZAN/ENGİN, s.116; DURAL/ÖZ, s.6; İMRE/ERMAN, s.307.

⁶⁴ Bkz. geride dn. 53-54.

⁶⁵ 650/2012 sayılı Avrupa Veraset Belgesinin Tanzimine ve Geçerli Veraset Belgelerinin Kabulü ile İcrasına İlişkin Kararların Tanınması, Tenfizî ile Mahkemelerin Yetkisi ve Uygulanacak Hukuk Hakkında AB Konsey Tüzüğü'nün İngilizce metni için <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650> (Erişim: 16.05.2022)

⁶⁶ ALTIPARMAK, s.83.

gösterebildiğinden taşınır ve taşınmazlara uygulanacak hukukun farklı olarak düzenlenmesi tercih edilmiştir. Bu nedenlerdir ki taşınır tereke üzerinde yabancı devletin irâdî mirasçılığının kabul edilebilir olduğu kanaatindeyiz.

Türkiye’deki taşınmaz tereke ile ilgili olarak ise, Türk hukukunda sadece yabancı tüzel kişi ticaret şirketlerinin belirli şartların sağlanması koşuluyla irâdî mirasçı olabilecekleri kabul edilmiştir⁶⁷. Zira yabancı kişilerin, tabiiyetinde olmadıkları bir ülkede taşınmaz edinmeleri, o devletin güvenliği ve kalkınması ile sosyal, siyâsî ve ekonomik açıdan güncel ve geleceğe dair etkileri olması nedeniyle kısıtlanabilmektedir^{68,69}.

Anayasa Mahkemesi’ne göre⁷⁰, yabancıya vatandaşa eş haklar tanınmamasının temelinde devletin korunması amacı yer almaktadır. Devletlerarası etkileşimin arttığı günümüzde vatandaş ve yabancı arasındaki muamele farklılıklarının başında ise mülk edinme hakkı gelmektedir. Zira mülk edinme hakkı, devletin aslî ve maddî kurucu unsurları arasında yer alan vatan toprağı ile ilgilidir. Devlet, ülkesi üzerinde sahip olduğu egemenlik hakkına dayanarak, ülkenin bir diğer kurucu unsuru olan insan topluluğunu korumakla yükümlüdür. Bu anlamda Mahkemeye göre, insan hakları çerçevesinde mülk edinme hakkına getirilen kısıtlamalar, devlet açısından vazgeçilmesi mümkün olmayan nefsî müdafaa tedbiri niteliğindedir.

Şu anda yürürlükteki düzenleme olan 6302 sayılı Kanunla⁷¹ değişik Tapu Kanunu⁷² m.35 uyarınca, “Yabancı ülkelerde kendi ülkelerinin kanunlarına göre kurulan tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri ancak özel kanun hükümleri çerçevesinde taşınmaz ve sınırlı aynî hak edinebilirler”. Kanunda ayrıca “...bu ticaret şirketleri dışındakilerin taşınmaz edinmeyeceği...” de belirtilmiştir (m.35/2). Yani, tüzel kişiliğe sahip ticaret şirketleri ancak ilgili özel kanunlardaki düzenlemeler ile sınırlı olarak Türkiye’de taşınmaz edinebileceklerdir. Dolayısıyla yabancı tüzel kişi ticaret şirketleri, gerekli şartları taşıdıkları takdirde Türkiye’de atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı olabilecektir⁷³.

Öğretide, Tapu Kanunu’ndaki bu düzenlemenin, yabancı tüzel kişinin mirasçılık hakkına ilişkin olmadığı, “... kişinin mirasçı olduktan sonra kendisine kalan hakkı iktisap edip edemeyeceği yahut iktisap tarzı ...” ile ilgili olduğu, bu nedenle de yabancı tüzel kişiler lehine ölüme bağlı tasarruf yapılabileceği ve kural olarak bu tüzel kişilerin mirasçı olarak kabul edilmeleri gerektiği savunulmaktadır⁷⁴. Bu durumda lehine ölüme bağlı tasarruf yapılan bu yabancı tüzel kişilerin terekedeki taşınmazları iktisap tarzları, Tapu Kanunu’ndaki sınırlandırmalara tâbi olarak gerçekleşmelidir⁷⁵. Dolayısıyla Tapu Kanunu’nda belirtilen yabancı tüzel kişi ticaret şirketleri, m.35’deki sınırlandırmalara tâbi olarak taşınmaz terekeyi iktisap edebilecekken, madde kapsamında yer almayan yabancı tüzel kişiler, Türkiye’deki taşınmaz terekeyi iktisap edemeyecektir. Öğretide Tapu Kanunu m.35 kapsamı dışında kalan yabancı tüzel kişilerin mirasçı oldukları ancak iktisap edemeyecekleri Türkiye’deki taşınmaz terekenin, tasfiye edilerek bedelinin bu mirasçı yabancı tüzel kişiye verilmesi şeklindeki önerinin⁷⁶, yabancı devletlerin irâdî mirasçılığı için de uygulanabileceği kanısındayız.

Dolayısıyla;

- (i) mirasbırakan tarafından irâdî mirasçı olarak atanan yabancı devletin mirasçılık sıfatının tanınması gerektiği,
- (ii) ancak Tapu Kanunu m.35 şartlarının gerçekleşmemesi nedeniyle Türkiye’deki taşınmaz terekeyi iktisap edemeyeceği,
- (iii) ancak ilgili taşınmaz terekenin tasfiye edilmek suretiyle bedelinin yabancı devlete verilebileceği düşüncesindeyiz.

Tüzel kişiliğe sahip yabancı devletin, bir diğer devlet ülkesinde taşınmaz mala sahip olması, kural olarak devletin egemenliği ilkesine aykırıdır⁷⁷. Taşınmazın tasfiye edilerek bedelinin yabancı devlete verilmesi ise, yabancı bir devlete ülke toprağında mülk edinme hakkı tanımayan ancak mirasbırakanın da son dileklerinin yerine getirilmesine imkân tanıyan bir yoldur. Böylece *favor testamenti* ilkesi gereğince mirasbırakanın son dileklerinin yerine getirilmesindeki menfaatinin de dikkate alınabileceği düşüncesindeyiz⁷⁸.

⁶⁷ ÇELİKEL, Aysel/GELGEL, Günseli: Yabancılar Hukuku, 25. Bası, Beta Basım AŞ, İstanbul 2020, s.339. Yabancı tüzel kişilerin Türkiye’de miras yoluyla taşınmaz edinmeleri hakkında detaylı bilgi için bkz. AYDOĞMUŞ, Ayşe Yasemin: AİHS’e Ek 1 No’lu Protokole Göre Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz Edinmesi, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2016, s.354-364.

⁶⁸ MUTLU, Levent: “Yabancı Kişilerin Taşınmaz Mal Edinimi Yönünden Avrupa Birliği ve Türkiye”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (59), 2005, s.264.

⁶⁹ Devlet, ülkesi üzerinde sahip olduğu egemenlik hakkını, ancak kendi iradesiyle sınırlandırabilir. Bu manada Türkiye’deki taşınmazlar üzerinde yabancı devletlere, yabancı temsilciliklere ve uluslararası kuruluşlara tanınan haklar için bkz. EKŞİ, Nuray: “Türkiye’de Taşınmaz Mallar Üzerinde Yabancı Devletlere, Diplomatik Temsilcilere, Konsolosluklara ve Uluslararası Kuruluşlara Tanınan Haklar”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24(1-2), 2004, s.395-415.

⁷⁰ AYM, 13.6.1985, E.1984/14, K.1985/7 için bkz. Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, (21), 1986, s.171-172.

⁷¹ 6302 sayılı Tapu Kanunu ve Kadastro Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, RG: 18.12.2012, 28296.

⁷² RG: 29.12.1934, 2892.

⁷³ Yabancı tüzel kişi ticaret şirketlerinin miras yoluyla taşınmaz edinebileceklerine dair bkz. AYDOĞMUŞ, s.356.

⁷⁴ KURŞAT, Zekeriya: Terekenin Korunması Önlemleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 2010, s.353.

⁷⁵ Taşınmaz mal ediniminde Tapu Kanunu’nun yanında diğer kanunî sınırlamalar hakkında detaylı bilgi için bkz. EKŞİ, Nuray: Yabancıların Türkiye’de Taşınmaz İktisabı, Beta Basım AŞ, İstanbul 2012, s.128-141; AYDOĞMUŞ, s.124-132.

⁷⁶ KURŞAT, s.353.

⁷⁷ MUTLU, s.287.

⁷⁸ İradî mirasçılığın temelini mirasbırakanın özgür iradesine dayandığı; mirasbırakanın iradesini sınırlandıran veya ortadan kaldıran her türlü anlaşma veya taahhütün geçersiz olduğuna dair bkz. ARBEK, Ömer: Miras Hukukunda Ölüme Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırları ve Müeyyidesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.33. Ayrıca bkz. ERGÜNE, Serkan: Vasiyetnamenin Yorumu, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2011, s.17.

Bu durumda Türk hâkiminin, hangi sebeplerle Türk kanunlar ihtilâfi kurallarının yetkili kıldığı yabancı hukuku uygulamaktan imtina edebileceğinin de ortaya konması gerekmektedir. Öğretide, hükmün amacının bu duruma zaten engel olduğu ifade edilmekle beraber⁷⁹ yine öğretide haklı olarak salt hükmün amacının, yabancı devletin yasal mirasçı olmasını engellemekte yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir⁸⁰. Türk hâkimi, kamu düzeni müdahalesi, doğrudan uygulanan kurallar ve Türkiye'nin tarafı olduğu antlaşmalar dolayısıyla Türk kanunlar ihtilâfi kurallarının gösterdiği yabancı hukuku uygulamayabilir⁸¹.

V. Miras Statüsüne Göre Yetkili Olan Yabancı Hukukun Uygulanmasına Engel Olan Durumlar

A. Kamu Düzeni

Kural olarak yabancılık unsuru içeren özel hukuk ilişkilerinde Türk hâkimi, Türk kanunlar ihtilâfi kurallarının yetkili kıldığı yabancı hukuku uygulamakla yükümlüdür (MÖHUK m.2). Ancak, “Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması durumunda, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hallerde, Türk hukuku uygulanır” (MÖHUK m.5). Acaba MÖHUK m.20/1 hükmü uyarınca yetkili olan yabancı hukuka göre, yabancı devletin Türkiye'deki tereke üzerinde son yasal mirasçı olması, Türk kamu düzenine aykırılık teşkil eder mi?

“Devletler, kamu düzeni engellemesi vasıtasıyla, kendi hukuk kültür ve gelenekler ile diğerleri arasına çizgi çekmektedirler. Bu sebeple, kamu düzeni kriteri, ulusal hukukların politik sınırlarını belirlemektedir. Mahkemeler kendi hukuk kültür ve geleneklerine, medeniyet anlayışlarına uygun bulmadıkları yabancı hukukları, kamu düzeni kuralı vasıtasıyla dışlamakta ve uygulamaktan vazgeçmektedirler⁸².”

Diğer yandan, uygulanacak hukukun salt Türk hukukundan farklı olması, kamu düzeni engellenmesine sebebiyet vererek yetkili yabancı hukukunun uygulanmasına mâni olmamalıdır. Kamu düzeni engellenmesinin devreye girebilmesi için aranacak husus, yabancı hukukun tatbiki dolayısıyla ortaya çıkan sonuçların Türk hukuku açısından tahammül edilemez nitelikte olmasıdır⁸³.

Türk hukukunda tüzel kişilerin yasal mirasçılığı kabul edilmemiştir. İstisnâi olarak mirasbırakanın yasal ya da atanmış mirasçısının bulunmadığı durumlarda ölen kişinin mirasının Türk devletine kalacağı hüküm altına alınmıştır (TMK m.501). Ancak madde, “Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlete kalır” şeklindedir. TMK'nın bu hükmünde geçen “Devlet” ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kastedildiği ifade edilmektedir⁸⁴.⁸⁵ Yani çok rahat ifade edilebilir ki Türk hukukunda tüzel kişi olarak sadece Türk devletinin yasal mirasçılığı kabul edilmiştir. Acaba Türk hukukunda genel olarak tüzel kişilerin yasal mirasçılığının kabul edilmemesi, MÖHUK m.20/1'e göre yetkili olan hukukun yabancı devleti yasal mirasçı olarak tanınmasına engel olabilir mi? Bir diğer deyişle ilgili kuralın, yabancı bir devletin Türkiye'deki tereke üzerinde yasal mirasçı olması şeklindeki sonucu, Türk kamu düzeni için tahammül edilemez nitelikte midir? Cevabın taşınır ve taşınmazlar açısından ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır şeklindeki MÖHUK m.20/1 hükmü gereğince Türkiye'deki taşınmaz tereke üzerinde kimlerin mirasçı olacağı ve bu taşınmaz terekenin mirasçısız olup olmadığı Türk hukukuna göre tayin edilir. Bu durumda, Türk mevzuatında kural olarak tüzel kişilerin yasal mirasçılığının kabul edilmemesi ve istisnâi olarak sadece Türk devletinin son yasal mirasçı olarak yer alması karşısında; yabancı bir devletin Türkiye'deki taşınmaz tereke üzerinde yasal mirasçı olması zaten mümkün olamayacaktır. Bu nedenle Türkiye'deki taşınmaz terekenin mirasçısız olduğunun kabul edilerek Türk devletine kalması gerektiği düşüncesindeyiz.

Türkiye'deki taşınır tereke ölenin milli hukukuna tâbidir (MÖHUK m.20/1). Bu durumda taşınır tereke üzerindeki mirasçılar, ölenin milli hukuku tarafından belirlenir. Ölenin milli hukukunun yabancı devleti yasal mirasçı olarak tayin etmesi durumunda, Türk mevzuatında kural olarak tüzel kişilerin yasal mirasçı olamayacakları ve istisnâi olarak sadece Türk devletinin son yasal mirasçı olması şeklindeki düzenlemeler beraber düşünüldüğünde mirasa uygulanacak hukuka göre yabancı bir devletin Türkiye'deki taşınır tereke üzerinde yasal mirasçı olmasının, Türk kamu düzeni açısından kabul edilemez nitelikte değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. Dolayısıyla mirasa uygulanacak hukuka göre yabancı bir devletin Türkiye'deki taşınır tereke için son yasal mirasçı olması durumunda da, Türkiye'deki terekenin mirasçısız olduğunun kabul edilmesi ve bu terekenin MÖHUK m.20/3 gereğince Türk devletine kalması gerektiği kanaatindeyiz.

Yabancı devletin geçerli bir ölüme bağlı tasarruf yoluyla⁸⁶ Türkiye'deki taşınır tereke üzerindeki irâdî mirasçılığı ile olarak ise Yargıtay, 1944 yılında vermiş olduğu bir kararında, ölenin millî hukuku olan Yunan

⁷⁹ NOMER, s.300.

⁸⁰ ULUOCAK, s.140.

⁸¹ EKŞİ, Miras, s.66-81.

⁸² ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.84.

⁸³ ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.85.

⁸⁴ Mülga Türk Kanunu Medenisi'ndeki (RG. 04.04.1926, 339) benzer hüküm olan 448. maddeyle ilgili tartışma için bkz. BERKİ, Şakir, s.124-125.

⁸⁵ Nitekim 501. maddenin gerekçesinde, anlamı daha iyi ifade edeceğinden bahisle mülga Kanunda “Hazine” olarak geçen kelime yerine “Devlet” sözcüğüne yer verildiği ifade edilmiştir. Türk Kanunu Medenisi'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı'na dair madde gerekçeleri için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_3.pdf (Erişim: 26.10.2022)

⁸⁶ MÖHUK m.20'de ölüme bağlı tasarrufun esasının tâbi olduğu hukuk ayrıca düzenlenmediğinden ölüme bağlı tasarrufun geçerliliği ölenin milli hukukuna tâbidir, bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.277.

hukukuna göre geçerli olan bir vasiyetname yoluyla Türkiye’deki bir miktar paranın Yunan donanmasına vasiyet yoluyla bırakılmasını kamu düzenine aykırı bularak ilgili vasiyetnamenin geçersiz olduğuna hükmetmiştir⁸⁷.

B. Doğrudan Uygulanan Kurallar

Türk hukukunda Türk kamu düzeni engeli dışında yabancı hukukun uygulanmasını mirasa dair doğrudan uygulanan kurallar da engelleyebilir. 5718 sayılı MÖHUK m.6’da Türk devletinin doğrudan uygulanan kuralları düzenlenmiştir⁸⁸. Buna göre, miras statüsü olarak yabancı bir hukuk uygulanıyor olsa bile ilgili miras uyuşmazlığına dair Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları öncelikle uygulanacağından esasa uygulanacak hukuk olan yabancı hukuk tatbik edilemeyecektir.

Devletin mâli, siyâsi, sosyal ve ekonomik politikalarını gerçekleştirmek üzere çıkardığı ve işlem veya uyuşmazlığın yabancılık unsuru içerip içermediğine bakılmaksızın öncelikle uygulandığı doğrudan kurallarının varlığı durumunda Türk kanunlar ihtilâfi kuralları gereğince esasa uygulanması öngörülen yetkili yabancı hukuk değil, ilgili doğrudan uygulan kurallar öncelikle uygulanır⁸⁹.

Örneğin, yabancı gerçek kişilerin Türkiye’de miras yoluyla taşınmaz edinimlerini de düzenleyen 6302 sayılı Kanunla değişik Tapu Kanunu’nun 35/1 maddesine göre, “Kanunî sınırlamalara uyulmak kaydıyla, uluslararası ikili ilişkiler yönünden ve ülke menfaatlerinin gerektirdiği hallerde Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen ülkelerin vatandaşı olan yabancı uyruklu gerçek kişiler Türkiye’de taşınmaz ve sınırlı aynı hak edinebilirler.” Yani, bu kapsama girmeyen yabancı gerçek kişiler Türkiye’deki taşınmaz mirası, Tapu Kanunu m.35’in doğrudan uygulanan kural olması nedeniyle iktisap edemeyecektir^{90,91}.

Benzer şekilde 650/2012 sayılı Avrupa Birliği Miras Tüzüğü’nde de ekonomik, ailevi veya sosyal amaçlarla bazı taşınmazların intikalini sınırlandıran hükümler, doğrudan uygulanan kural niteliğindedir⁹². Tüzüğün 30. maddesine göre, ulusal hukukun özel olarak düzenlediği tarımsal, ekonomik ve ticari işletmeler dışında, ailede nesilden nesile aktarılan tarihi nesnelerin intikali de sınırlandırılabilir. Bu mânâda Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu⁹³’nun tarımsal işletmelerin paylaşılmasızın mirasçılardan birine özgülenmesini öngören 8/A ilâ 8/K maddeleri Türk hukuku açısından doğrudan uygulanan kural niteliğindedir⁹⁴.

C. Türkiye’nin Taraf Olduğu Mirasa Dair Milletlerarası Antlaşmalar

MÖHUK m.1/2 gereği, yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıkla ilgili olarak Türkiye’nin tarafı olduğu uluslararası bir antlaşmanın varlığı durumunda ilgili antlaşma öncelikli olarak uygulanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’nin tarafı olduğu antlaşmalarda yer alan mirasçısız terekeye uygulanacak hukuka dair düzenlemeler, miras statüsüne göre uygulanması gereken yabancı hukuktan öncelikli olarak uygulanır.

Türkiye miras hukuku ile ilgili olarak Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi⁹⁵, Vasiyet Tasarruflarının Şekline Uygulanacak Hukuk Hakkında La Haye Konvansiyonu⁹⁶ gibi çok taraflı antlaşmalara taraf olduğu gibi iki taraflı konsolosluk antlaşmalarına da taraftır. İlgili konsolosluk antlaşmalarında mirasa dair birbirine benzer hükümler yer almaktadır. Örneğin Türkiye ile Kazakistan arasındaki konsolosluk antlaşmasında⁹⁷ taraf devlet vatandaşlarının ölüm olaylarının ve mirasın açılmasının veyahut mirasçı veya mansup mirasçılık durumlarının bildirilmesi, mirasın korunması için gerekli tedbirlerin alınması, vasiyetnamelere ve terekeye dair işlemlerin yapılması gibi mirasa dair hükümlere yer verilmiştir (m.46). Bazı konsolosluk antlaşmalarında ise hem mirasa uygulanacak hukuka ve hem de yetkiye ilişkin hükümlere yer verilmesi tercih edilmiştir. Örneğin Türkiye ile İtalya arasındaki konsolosluk antlaşmasında⁹⁸, miras hakkı ve taşınır terekenin taksiminin ölenin millî hukukuna göre yapılacağı (m.21/XI) ve taşınmaz terekeyle ilgili olarak ise taşınmazın bulunduğu devlet hukukunun uygulanacağı ve taşınmazın bulunduğu devlet mahkemelerinin münhasıran yetkili olduğu ifade edilmiştir (m.21/XV).

⁸⁷ Karar için bkz. EKŞİ, Miras, s.72.

⁸⁸ Milletlerarası özel hukukta doğrudan uygulanan kurallar; mahkemenin hukukunun doğrudan uygulanan kuralları (MÖHUK m.6), uyuşmazlığın esasına uygulanan hukukun doğrudan uygulanan kuralları ve sözleşmeden doğan ilişkiler ile ilgili olarak üçüncü devletin doğrudan uygulanan kuralları (MÖHUK m.31) olmak üzere üç çeşittir, bkz. ÇELİKEL/ERDEM, s.156.

⁸⁹ ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s.11.

⁹⁰ EKŞİ, Miras, s.73-74; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s.10-11. Taşınmaz edinmedeki diğer kısıtlamalar için dn.76.

⁹¹ Tapu Kanunu m.36’ya göre, m.35 ve diğer kanuni sınırlamalar gereğince Türkiye’deki taşınmazı iktisap ehliyetine sahip olmayan yabancı gerçek kişilere, ilgili taşınmaz tasfiye edilerek yalnızca bedeli verilir.

⁹² SİRMEN, Kazım Sedat, “Mirasa İlişkin Meselelerde Yargı Yetkisi, Uygulanacak Hukuk, Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi ile Mirasa İlişkin Resmi Belgelerin Kabulü ve Avrupa Miras Belgesinin Oluşturulmasına dair Tüzük (AB 650/2012)”, in Işıl Özkan, Ceyda Süral, Ugur Tütüncübaşı (eds), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.484-485.

⁹³ RG: 19.07.2005, 25880.

⁹⁴ Tarım arazilerinin satış, miras ve benzeri yollarla parçalanmasının engellenmesi esas itibarıyla TMK’nın 659-668. maddelerinde düzenlenmiş iken anılan maddelerin yetersiz kalması nedeniyle 6537 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’la (RG: 15.05.2014, 29001) söz konusu maddeler yürürlükten kaldırılarak Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nda daha etkili olacak tedbirlere (m.8/A-K) yer verilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. ÖZÇELİK, Ş. Barış: “5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nda 6537 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (19), 2015, s.87-110. TMK’nın mülga 659-668. maddelerinin doğrudan uygulanan kural olduğuna dair bkz. EKŞİ, Miras, s.75.

⁹⁵ RG: 27.12.1975, 15369.

⁹⁶ RG: 24.04.1982, 17674.

⁹⁷ RG: 14.08.1977, 23080. Benzer hükümler için bkz. Özbekistan ile akdedilen konsolosluk antlaşması (RG: 14.08.1997, 23080) m.46; Kırgızistan (RG: 11.08.2003, 25196) m.46.

⁹⁸ RG: 07.04.1931, 1768. Benzer şekilde Macaristan ile akdedilen konsolosluk antlaşmasında da miras statüsüne ve yetkiye dair benzer hükümlere yer verilmiştir, bkz RG 27.12.1939, 4395, m.18/3/1, m.18/3/3.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece Türkiye Cumhuriyeti ile Ukrayna Arasında Hukukî Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Antlaşması⁹⁹'nda taşınır ve taşınmaz terekede uygulanacak hukuk ve yetkiye dair hükümlere yer verildikten sonra mirasçısız terekenin intikaline dair özel bir hüküm yer almaktadır:

“Madde 30- Miras

1. Menkul terekeye ilişkin kanunî işlemler, miras bırakanın en son ikametgâhının bulunduğu Âkit Tarafın hukukuna tâbidir.

2. Gayrimenkul tereke hakkında kanunî işlemlerde, gayrimenkul malın bulunduğu Âkit Tarafın hukuku uygulanır.

3. Âkit Taraflardan her birinin vatandaşları, her iki Âkit Tarafın mevzuatında yabancılar için getirilen kısıtlamalar ayırık tutulmak üzere, ölüm durumunda, diğer Âkit Tarafın ülkesinde miras mevzuatı uyarınca, bu tarafın vatandaşlarıyla aynı ölçüde ve aynı şartlarla, miras yolu ile mal ve diğer hakları iktisap veya satış hakkını edinebilirler

Madde 31-Terekenin Devlete İntikali

Âkit Taraflardan birinin vatandaşı olan miras bırakanın, diğer Âkit Taraf ülkesinde mirasçılığı bulunmadığı takdirde, menkul ve gayrimenkul terekesi, malların bulunduğu Devlete intikal eder.”

Dolayısıyla ilgili hükme göre, örneğin Ukrayna vatandaşı mirasbırakanın, Türkiye’de yasal ya da irâdî mirasçısı olmadığı takdirde, taşınır ve taşınmaz tüm terekesi, malların bulunduğu Türk devletine intikal edecektir. Hüküm son derece açık bir şekilde ve özel olarak mirasçısız terekeyle ilgili olarak vaz edilmiştir.

Henüz yürürlüğe girmemiş olan Mirasa Uygulanacak Hukuka Dair La Haye Sözleşmesi¹⁰⁰'nde ise, Sözleşmeye göre uygulanacak hukuka göre,

“mirasçı veya kendisine ölüme bağlı tasarrufla taşınır veya taşınmaz mal bırakılan musalehlerin bulunmaması ve bu kanuna göre mirasçı olabilecek gerçek bir kişinin olmaması halinde Devletin veya bu Devletin göstereceği bir kişinin kendi ülkesinde bulunan mallara sahip olmasını anılan kanun engellemez” (m.16)

şeklindeki hüküm yer almaktadır. Sözleşmede açıkça uygulanacak hukuka göre Devletin ülkesinde bulunan tereke için yasal ve irâdî gerçek kişi mirasçı olmaması durumunda, uygulanacak hukukun, Devletin ülkesindeki mirasçısız terekeye el koymasını engelleyemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

VI. TÜRK VATANDAŞI OLMAYAN KİŞİLERİN TÜRKİYE’DEKİ MİRASÇISIZ TEREKELERİNİN ÂKİBETİ

MÖHUK m.20/3 uyarınca Türk vatandaşı olmayan kişilerin mirasçısız olduğu tespit edilen Türkiye’deki terekeleri Türk devletine kalacaktır. Bu durumda Türk vatandaşı olmamakla beraber farklı özelliklere sahip yabancıların Türkiye’deki mirasçısız terekelerinin âkibetlerinin ne olacağını incelenmesi yerinde olacaktır¹⁰¹. Bu kapsamda ilk olarak önceden Türk vatandaşı olan yabancılar incelenecektir.

Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler, kayıp tarihinden itibaren yabancı statüsüne geçerler ve bu tarihten itibaren yabancıların Türkiye’de maruz kaldıkları tüm sınırlamalara tâbi olurlar¹⁰². Dolayısıyla kural olarak önceden Türk vatandaşı olan ancak daha sonradan Türk vatandaşlığından çıkan yabancı kişilerin Türkiye’deki taşınmazları miras yoluyla iktisap etmeleri, Tapu Kanunu m.35 ve diğer kanunî sınırlamalara uygunluğu ölçüsünde gerçekleşebilecektir.

Diğer yandan, Türk kanun koyucusu, doğum yoluyla Türk vatandaşı olan, yurt dışında yaşayan ve çeşitli sebeplerle Türk vatandaşlığından ayrılarak yaşadıkları devletin vatandaşlığına geçen kişilere farklı bir muamele esası benimsemiştir. Buna göre, doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları, Kanunda anılan istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler (5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu¹⁰³ (TVK) m.28/1). Bu madde kapsamında bulunan kişilerin Türk vatandaşlarından farklı olarak, millî güvenlik ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, seçme ve seçilme, muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları ile askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Yine, bu kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup kamuda ancak sözleşmeli personel olarak çalışabilmeleri öngörülmüştür (TVK m.28/2, 3). Yani, TVK m.28 kapsamındaki “yabancılar”, belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşları gibi muamele göreceklere Tapu Kanunu m.35 ve diğer kanunî sınırlamalara da tâbi tutulmayacaktır¹⁰⁴. Nitekim Yargıtay’ın da uygulaması bu yöndedir¹⁰⁶.

⁹⁹ RG: 22.12.2003, 25324.

¹⁰⁰ Sözleşme metni için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=62> (Erişim: 16.05.2022). Sözleşme’nin Türkçe metni için bkz. TANRIBİLİR, Feriha: “Mirasa Uygulanacak Hukuka Dair Sözleşme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (2), 2001, s.505-532.

¹⁰¹ Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki MÖHUK m.20/1 gereğince Türkiye’deki taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanıyor olmakla birlikte yabancılık unsuru içeren miras ilişkilerinde uygulanmak üzere vaz edilen ve maddî nitelikte bir milletlerarası özel hukuk kuralı olan MÖHUK’un 20/3 hükmü, Türkiye’de bulunan ve yabancılık unsuru içeren mirasçısız taşınır ve taşınmaz terekeye uygulanır (bkz. dn. 48-51 civarı).

¹⁰² NÖMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 28. Baskı, Filiz Kitabevi 2021, s.125.

¹⁰³ RG: 12.06.2009, 27256.

¹⁰⁴ 5901 sayılı TVK Uygulama Yönetmeliği m.52.

¹⁰⁵ Nitekim Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yabancı İşler Dairesi’nin 06.08.2012 tarihli ve 2012/1734 sayılı Genelgesi, “... Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve kendileri ile birlikte işlem gören çocuklarının taşınmaz mal iktisabı, ferağı, miras ve mülkiyetten ayrı aynı haklara ilişkin her türlü talepleri, yabancılara uygulanan kanuni kısıtlayıcı hükümler uygulanmaksızın aynen Türk vatandaşları gibi merkeze sorulmadan Tapu Müdürlüklerince sonuçlandırılması...” şeklindedir. Genelge için bkz. <https://mevzuat.tkgm.gov.tr/BelgeGoruntule.aspx> (Erişim 16.05.2022).

¹⁰⁶ Yargıtay 2.HD, 12.10.2005, E.2005/11113, K.2005/14025 kararı için bkz. EKŞİ, Miras, s.176-177.

Peki bu durumda TVK m.28 kapsamındaki yabancıların Türkiye’deki mirasçısız taşınır terekeleri, TMK m.501’e mi yoksa MÖHUK m.20/3’e mi tâbi olacaktır? 5901 sayılı TVK Uygulama Yönetmeliği¹⁰⁷’nin “Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilere tanınan haklar” başlıklı 52. maddesinde açıkça “miras”a yönelik işlemlerinin de Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuat çerçevesinde yürütüleceği öngörülmüştür¹⁰⁸. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, TVK’da doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanacağına düzenlendiğidir. Yoksa bu kişiler için Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacaklarının açıkça düzenlenmiş olması, onlara Türk vatandaşlığı kazandırmamaktadır. Bu kişiler, kanunda tanınan haklara sahip olmakla beraber Türk mevzuatı nezdinde yabancı statülerini muhafaza etmektedirler¹⁰⁹. Bu nedenledir ki bir uyumsuzlukta TVK m.28 kapsamında bir kişinin bulunması, ilgili uyumsuzluğa yabancılik unsuru katacak¹¹⁰ ve MÖHUK hükümlerinin uygulanması gerekecektir. Dolayısıyla TVK m.28 kapsamındaki yabancıların Türkiye’deki mirasçısız terekelerinde Türk devletinin TMK m.501 çerçevesinde yasal mirasçılığı söz konusu olamayacak ve MÖHUK’un 20/3 maddesi uygulanacaktır.

TVK m.28 kapsamındaki yabancılar gibi KKTC vatandaşı yabancılara da belli bazı konularda kolaylıklar tanınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İki Ülke Vatandaşlarına İlave Kolaylıklar Tanınmasına İlişkin Antlaşma¹¹¹’nin 4. maddesine göre, KKTC vatandaşlarına Türkiye’deki taşınmaz mal satın alma işlemleri kolaylaştırılacaktır. Bu Antlaşmaya dayanılarak alınan karara göre, KKTC vatandaşları, Türkiye’de miras, satın alma veya mülkiyeti nakledici bir sözleşme yoluyla taşınmaz mal edinilmesinde Türk vatandaşlarına eş muamele görecekle ve yabancılara uygulanan kısıtlamalardan muaf tutulacaktır¹¹². Ancak belli bazı konularda KKTC vatandaşlarına, Türk vatandaşlarına eş haklar tanınmıyor olması, KKTC vatandaşlarının yabancı kişi olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu nedenledir ki KKTC vatandaşlarının ilgili oldukları mirasa dair uyumsuzluklarda da yabancılik unsuru ihtiva edeceğinden, Türkiye’deki mirasçısız terekeleri için MÖHUK m.20/3 hükmü uygulanacaktır.

Türk kanun koyucusu uzun dönem ikamet izni sahibi yabancılar¹¹³ için de belli istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmalarını öngören farklı bir muamele esasını benimsemiştir (YUKK m.44). Bu istisnalar seçme ve seçilme, muaf araç veya ev eşyası ithal etme, kamuya girme hakları ile askerlik hizmetini yapma yükümlülüklerinin olmaması şeklindedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹¹⁴’te de uzun dönem ikamet iznine sahip yabancıların Türkiye’deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, *miras*, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemlerinin Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuat çerçevesinde yürütüleceği hüküm altına alınmıştır (m.41/ç).¹¹⁵ Ancak yine yukarıda bahsettiğimiz yabancı kişilerde olduğu gibi uzun dönem ikamet izni sahipleri de kendilerine tanınan haklara rağmen yabancı statülerini muhafaza ettiklerinden Türkiye’deki mirasçısız terekelerine Türk devletinin TMK m.501 çerçevesinde yasal mirasçılığında bahsedilemeyecek ve MÖHUK’un 20/3. maddesi uygulanacaktır.

Mülteci ise, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini ve benzeri sebeplerle zulme uğrayacağından endişe ederek Türkiye’ye gelen yabancılardır (YUKK m.61). Mültecilerin Hukukî Durumuna İlişkin Sözleşme¹¹⁶ uyarınca bu statüye sahip kimselere, genel olarak yabancı uyruklu kişilere uygulanan muamele uygulanmaktadır¹¹⁷ (m.7). Dolayısıyla mülteci statüsüne sahip kimseler de temelde yabancı kişilerden oldukları için Türkiye’deki mirasçısız terekelerine Türk devletinin yasal mirasçı sıfatıyla

¹⁰⁷ RG: 06.04.2010, 27544.

¹⁰⁸ 5901 sayılı TVK Uygulama Yönetmeliği ’nin 52. maddesi şu şekildedir: “(1) Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve kendileri ile birlikte işlem gören çocukları; millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Ancak bu durumdaki kişilerin askerlik hizmetini yapma yükümlülükleri ile seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme ve muaf araç veya ev eşyası ithal etme hakları yoktur. Söz konusu kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup, bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabidirler.

(2) Bu kişilerin Türkiye’deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemler, ilgili kurum ve kuruluşlarca Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuat çerçevesinde yürütülür.”

¹⁰⁹ ÖZTÜRK, Necla: “Mavi Kart Hamillerinin Türk Vatandaşlarına Tanınan Haklardan Aynen Yararlanacağına İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış”, Public and Private International Law Bulletin, 41(2), 2021, s.965-968.

¹¹⁰ ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s.5.

¹¹¹ RG: 05.12.2004, 25661.

¹¹² Karar için bkz. EKŞİ, Taşınmaz, s.238.

¹¹³ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) (RG: 11.04.2013, 28615) m.43’e göre uzun dönem ikamet izni sahibi olmanın şartları; kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak; son üç yıl içinde sosyal yardım almamış olmak; kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmak; geçerli sağlık sigortasına sahip olmak ve kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmamak şeklindedir.

¹¹⁴ RG: 17.03.2016, 29656.

¹¹⁵ Uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar, TVK m.28 kapsamındaki yabancılardan farklı olarak özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşullarının arandığı haklardan Türk vatandaşları gibi yararlanamayacaklardır (YUKK Yönetmelik m.41/2).

¹¹⁶ RG: 05.09.1961, 10898

¹¹⁷ Sözleşme’nin 7. maddesi şu şekildedir: “Bu Sözleşme’nin daha uygun hükümler içerdiği durumlar hariç tutulmak koşuluyla, her Taraf Devlet, mültecilere, genel olarak yabancılara uyguladığı muameleyi uygulayacaktır”.

mirasçı olması mümkün değildir. İlgili mirasa dair uyumsuzluk yabancılik unsuru ihtiva ettiğinden MÖHUK m.20/3'ün tatbiki gerekecektir¹¹⁸.

Hiçbir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan vatansız kişiler, YUKK m.3/1/ş'de, "hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi" olarak tanımlanmıştır. Vatansız kişilerin statü ve haklarını düzenlemek amacıyla akdedilen Türkiye'nin de tarafı olduğu Vatansız Kişilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme¹¹⁹'ye göre ise vatansız kişi, kendi yasalarının işleyişi içinde hiçbir Devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan kişidir (m.1)¹²⁰. Sözleşmenin 7. maddesi¹²¹ ise, vatansız kişiler ile yabancılara uygulanacak muamelenin eş nitelikte olmasını öngörmüştür. Bu nedenle yabancı kişi kategorisi içerisinde yer aldığı rahatlıkla ifade edilebileceğimiz vatansız kişilerin Türkiye'deki mirasçısız terekeleri için de Türk devleti yasal mirasçı olamayacağından ve zaten ilgili oldukları uyumsuzluklarda varlıkları bizatihi yabancılik unsuru teşkil ettiğinden MÖHUK'un 20/3 maddesi uygulanacaktır.

Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip kişilerin terekede bulunan taşınır ve taşınmazları ile ilgili olarak ise, bu kişilerin aynı zamanda Türk vatandaşı olup olmadıklarına göre uygulanacak hüküm değişecektir. MÖHUK'a göre, birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları durumunda kişilerin Türk vatandaşlığı (m.4/1/b); aynı zamanda Türk vatandaşı olmamaları durumunda ise daha sıkı ilişki içinde buldukları devlet vatandaşlığı (m.4/1/c) esas alınacaktır. Buna göre, sahip olduğu birden fazla vatandaşlık içerisinde Türk vatandaşlığı olması durumunda TMK m.501 gereğince Türk devleti, Türkiye'deki mirasçısız terekeye yasal mirasçı olurken, sahip olunan vatandaşlıklar arasında Türk vatandaşlığı olmaması durumunda ise kişi, yabancı kişi olarak nitelendirildiğinden MÖHUK m.20/3'ün uygulanması nedeniyle Türk devleti Türkiye'deki mirasçısız terekeye yasal mirasçı olamayacaktır.

VII. SONUÇ

Tüm dünya genelinde farklı farklı sebeplerle kalıcı veya geçici olarak gerçekleşen yoğun bir göçmen hareketliliği söz konusudur. Vatandaşı olduğu devlet dışında yabancı bir ülkede hayatını idame ettirmek üzere göç eden kişi sayısının artması, hukukun her alanında yeni gelişmelerin yaşanmasına ve yerleşik hukukî uygulamaların değişmesine sebep olmaktadır. Özellikle uzun süren savaş ve ülke içi karışıklıklar nedeniyle kişiler, vatandaşı oldukları devlete geri dönememekte ve sığındıkları yabancı ülkenin mevcut hukukî sistemine entegre olmaya çalışmaktadırlar. Diğer yandan, çalışma şartlarındaki veya eğitim sistemindeki avantajlar veyahut hayat arkadaşı olan kişinin farklı bir vatandaşlığa sahip olması gibi çok çeşitli sebepler dolayısıyla da kişiler, yaşamlarını farklı ülkelerde devam ettirebilmektedirler. Neticede yaşadıkları ülkede mirasçı olarak telakki edilebilecek bir yakına dahi sahip olmadan veyahut yaşadıkları ülkenin vatandaşlığını kazanamadan vefat edilmesi ve benzer sebeplerin varlığı halinde, o ülkede edinilen taşınır ve taşınmazların âkibeti, yabancılik unsurunun mevcudiyeti dolayısıyla milletlerarası özel hukukun çalışma alanına girmektedir.

Yabancılik unsuru içeren miras hukuku uyumsuzluklarında mirasçılık ehliyetini, miras statüsüne uygulanan hukuk tayin eder. Bu manada Türk hakiminin önüne gelen yabancılik unsuru içeren mirasa dair bir uyumsuzlukta, mirasçıların kim olduğunu Türkiye'deki taşınırlar için ölenin millî hukuku belirlerken Türkiye'deki taşınmazlar üzerindeki mirasçılar ise Türk hukukuna göre tayin edilir.

Miras hukukunda mirasbırakanın son iradesine de ayrıca önem verilmektedir zira mirasbırakanın, iradesini bir daha ifade etme ya da değiştirme imkânı bulunmamaktadır.

Genel olarak hukuk sistemlerinde gerçek kişilerin hem yasal hem de irâdî mirasçılığı; tüzel kişilerin ise, sadece irâdî mirasçılığı kabul edilmiştir. Tüzel kişiliğe sahip olan devletin mirasçılığı ise, bazı hukuk sistemlerinde son yasal mirasçı olarak, bazı hukuk sistemlerinde ise egemen devletin sahipsiz mala el koyması şeklinde düzenlenmiştir. Türk hukukunda devlet, Türk vatandaşı olan mirasbırakanın mirasçısız terekesine son yasal mirasçı olarak sahip olurken; yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olan mirasbırakanın Türkiye'deki mirasçısız terekesine egemenlik hakkına dayanarak el koymaktadır.

MÖHUK m.20/3'e göre Türkiye'deki mirasçısız tereke Devlete kalır. Ancak maddede geçen mirasçısız tereke ifadesinin, mirasbırakanın yabancı devlet dışında yasal ya da irâdî hiçbir mirasçısının olmamasını mı kastettiği açık değildir. Öğretide maddenin amacının Türkiye'deki mirasçısız terekenin yabancı devlete mirasçı sıfatıyla intikalini önlemek olduğu ifade edilse de maddenin lafzının bu amacı tam olarak karşıladığını düşünmemekteyiz. Maddenin yabancı devletin mirasçılığının hiçbir şekilde kabul edilmediğini açıkça ifade eden bir lafızla kaleme alınmasının, bu anlamdaki tereddütleri ortadan kaldıracığı düşüncesindeyiz.

Türkiye'deki taşınmazlarla ilgili olarak Türk hukukunda tüzel kişilerin yasal mirasçı olmaları mümkün olmadığından zaten evleviyetle yabancı bir devletin taşınmaz tereke üzerinde yasal mirasçılığının mümkün olamayacağı kanaatindeyiz. Kaldı ki egemen bir devletin, başka bir devlete kendi toprağı üzerinde

¹¹⁸ Benzer şekilde YUKK'ta düzenlenen şartlı mülteci (m.62), ikincil koruma statüsü (m.63) ve geçici koruma statüsü (m.91) sahiplerinin de yabancı olmalarından bahisle Türkiye'deki mirasçısız terekelerine MÖHUK'un 20/3 maddesinin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

¹¹⁹ RG: 25.10.2014, 29156.

¹²⁰ Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme için bkz https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/milletlerarası/DigerSozlesmeler/Vatansiz_kisilerin_statusune_il_iskin_sozlesme.pdf (Erişim: 16.05.2022)

¹²¹ Sözleşmenin 7. maddesi şu şekildedir: "Bu sözleşmede yer alan elverişli hükümler saklı kalmak üzere bir sözleşmecî devlet genel olarak yabancılara gösterdiği muamelenin aynısını vatansız kişilere gösterir".

mülk edinme hakkı tanınmasını beklemek de makul değildir. Benzer şekilde, Türkiye’deki taşınırarla ilgili olarak da, Türk hukukunda tüzel kişilerin yasal mirasçılığı söz konusu olmadığından yabancı devletin Türkiye’deki taşınır tereke üzerindeki mirasçılığının kamu düzeni nedeniyle mümkün olmadığı bu anlamda terekenin mirasçısız kabul edilerek Türk devletine kalması gerektiği kanaatindeyiz. Diğer yandan, yabancı bir devletin Türkiye’de taşınmaz terekeye mirasbırakan tarafından mirasçı atanması durumuyla sınırlı olarak, taşınmazın tasfiye edilerek bedelinin yabancı devlete verilebileceği kanısındayız. Taşınırarla ilgili olarak Avrupa Birliği Miras Tüzüğü’nde olduğu gibi MÖHUK’ta istisnâi bir hükme de yer verilmesi suretiyle Türkiye açısından ekonomik, sosyal, kültürel ve tarihi açıdan önem arz eden bazı değerlerin intikalinin önüne geçilebileceği düşüncesindeyiz.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Atf Şekli: Yazar Hümeysra Zeynep NALÇACIOĞLU ERDEN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Ezgi ARSLAN who is the author, has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnULR in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that İnonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnonu University Law Review.

KAYNAKÇA

- ALTIPARMAK, Ayşe Kübra: İngiliz, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Mirasa Uygulanacak Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.
- ANTALYA, Gökhan: Miras Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- ARBEK, Ömer: Miras Hukukunda Ölümüne Bağlı İşlemlerde İrade Serbestisi Sınırları ve Müeyyidesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- AYAN, Mehmet: Miras Hukuku, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016.
- AYBAY, Rona/DARDAĞAN, Esra: Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması, 2. Baskı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- AYDOĞMUŞ, Ayşe Yasemin: AİHS'e Ek 1 No'lu Protokole Göre Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz Edinmesi, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2016.
- AYGÜN, Mesut/ALTIPARMAK, Ayşe Kübra: "650/2012 Sayılı Avrupa Birliği Miras Tüzüğü'nde Uygulanacak Hukukun Tespiti", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(143-144), 2016, s.29-56.
- BARAN ÇELİK, Neşe: Milletlerarası Unsurlu Ölümüne Bağlı Tasarruflara Uygulanacak Hukukun Tayini, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- BELBEZ, Hikmet: "Devletler Hususi Hukukunda Medeni Haklardan İstifade Ehliyeti ve Gaiplik", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6(1), 1949, s.70-79.
- BERKİ, Osman Fazıl: Türk Hukukunda Kanunlar İhtilafı, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1971.
- BERKİ, Osman Fazıl: Kanuni Miras ve Ölümüne Bağlı Tasarruflardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1960.
- BERKİ, Şakir: "Türk Medeni Kanununda Devletin Mirasçılığı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(1), 1963, s.115-150.
- ÇABRİ, Sabri: Miras Hukuku Şerhi, C. I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.
- ÇELİKEL, Aysel/GELGEL Günseli: Yabancılar Hukuku, 25. Bası, Beta Basım AŞ İstanbul, 2020.
- ÇELİKEL, Aysel/ ERDEM, B. Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 17. Bası, Beta Basım AŞ, İstanbul 2021.
- DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, 7. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2021.
- DOĞAN, Vahit: "Miras Hukukundan Doğan Kanunlar İhtilafı", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(3), 1990, s.181-214. (Miras)
- DURAL, Mustafa/ ÖZ, Turgut: Türk Özel Hukuku Miras Hukuku, Cilt IV, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021.
- EKŞİ, Nuray: Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Miras Hukuku, Beta Basım AŞ, İstanbul 2013. (Miras)
- EKŞİ, Nuray: Yabancıların Türkiye'de Taşınmaz İktisabı, Beta Basım AŞ, İstanbul 2012. (Taşınmaz)
- EKŞİ, Nuray: "Türkiye'de Taşınmaz Mallar Üzerinde Yabancı Devletlere, Diplomatik Temsilcilere, Konsolosluklara ve Uluslararası Kuruluşlara Tanınan Haklar", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24(1-2), 2004, s.395-415.
- EREN, Fikret/YÜCER AKTÜRK, İpek: Türk Miras Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.
- ERGÜNE, Serkan: Vasiyetnamenin Yorumu, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2011.
- GÖĞER, Erdoğan: Devletler Hususi Hukuku, 4. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara 1977.
- GÖZLER, Kemal: Idare Hukuku, C. I, 3. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2019.
- GÜNGÖR, Gülin: Türk Milletlerarası Özel Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- HATEMİ, Hüseyin: Miras Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- İMRE, Zahit/ERMAN, Hasan: Miras Hukuku, 14. Baskı, Der Yayınları, İstanbul 2018.

- KURŞAT, Zekeriya: Terekenin Korunması Önlemleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 2010.
- Milletlerarası Özel Hukuk ve Milletlerarası Usul Hukuku Kanunu Öntasarı Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Münasebetler Enstitüsü, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978.
- MUTLU, Levent: “Yabancı Kişilerin Taşınmaz Mal Edinimi Yönünden Avrupa Birliği ve Türkiye”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (59), 2005, s.264-309.
- NOMER, Ergin: Türk Vatandaşlık Hukuku, 28. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2021.
- NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 23. Bası, Beta Basım AŞ, İstanbul 2021.
- ÖNCÜLOKUR, Mustafa: Devletin Mirasçılığı, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.
- ÖZÇELİK, Ş. Barış: “5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nda 6537 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler ve Değerlendirilmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (19), 2015, s.87-110.
- ÖZDEMİR, Gençler: “Devletin Yasal Mirasçılığı Açısından Türkiye’deki Yabancıların Mirasçısız Terekesi”, Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, 13(20), 2021, s.283-302.
- ÖZEL, Sibel/ERKAN, Mustafa/PÜRSELİM, Hatice Selin/KARACA, Hüseyin Akif: Milletlerarası Özel Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.
- ÖZTÜRK, Necla: “Mavi Kart Hamillerinin Türk Vatandaşlarına Tanınan Haklardan Aynen Yararlanacağına İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış”, Public and Private International Law Bulletin, 41(2), 2021, s.955-978.
- PAZARCI, Hüseyin: Uluslararası Hukuk, 11. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.
- SAĞLAM, İpek: “Devletin Yasal Mirasçılığı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), 2016, s.2473-2495.
- SEROZAN, Rona/ENGİN, Baki İlkay: Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları, 6. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- SİRMEN, Kazım Sedat: “Mirasla İlişkin Meselelerde Yargı Yetkisi, Uygulanacak Hukuk, Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi ile Mirasla İlişkin Resmi Belgelerin Kabulü ve Avrupa Miras Belgesinin Oluşturulmasına dair Tüzük (AB 650/2012)”, in Işıl Özkan, Ceyda Süral, Uğur Tütüncübaşı (eds), Avrupa Birliği Devletler Özel Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s.455-511.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 9. Baskı, Beta Basım AŞ, İstanbul 2021.
- TANRIBİLİR, Feriha: “MÖHUK ve Mirasla İlişkin Bağlama Kuralının Uygulanmasında Öne Çıkan Hususlar”, in Feriha Bilge Tanrıbilir, Gülce Gümüşlü Tunçağıl (eds), 10. Yılında MÖHUK Sempozyumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.
- TANRIBİLİR, Feriha: Kanuni Mirasçılıktan Doğan Kanunlar İhtilafı, Gazi Üniversitesi Basımevi, Ankara 2000. (Kanuni Miras)
- TANRIBİLİR, Feriha: “Mirasla Uygulanacak Hukuka Dair Sözleşme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (2), 2001, s.505-532.
- TEKİNALP, Gülören: Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- ULUOCAK, Nihal: Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1989.
- ULUSU KARATAŞ A. Elif: “Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları”, İÜHFM, LXXIII(2), 2015, s.357-390.
- 650/2012 sayılı Avrupa Veraset Belgesinin Tanzimine ve Geçerli Veraset Belgelerinin Kabulü ile İcrasına İlişkin Kararların Tanınması, Tenfizi ile Mahkemelerin Yetkisi ve Uygulanacak Hukuk Hakkında AB Konsey Tüzüğü’nün İngilizce metni için bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0650> (Erişim: 16.05.2022)
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Yabancı İşler Dairesi’nin 06.08.2012 tarihli ve 2012/1734 sayılı Genelgesi, <https://mevzuat.tkgm.gov.tr/BelgeGoruntule.aspx> (Erişim: 16.05.2022).
- Family Property and Succession in EU Member States: National Reports on the Collected Data in Lucia Ruggeri, Ivana Kunda and Sandra Winkler (eds), 2019 için bkz. https://www.euro-family.eu/documenti/news/psefs_e_book_compressed.pdf (Erişim: 16.05.2022) (Family Property and Succession in EU)
- Mirasla Uygulanacak Hukuka Dair La Haye Sözleşmesi, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=62> (Erişim: 16.05.2022).
- Türk Kanunu Medenisi’nde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı’na dair madde gerekçeleri https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_3.pdf (Erişim: 26.10.2022)
- Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme, https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/milletlerarasi/DigerSozlesmeler/Vatansiz_kisilerin_statusune_iliskin_sozlesme.pdf (Erişim: 16.05.2022).